

ANKYRA (ANKARA) ve GALATLAR

M. Ali KAYA

Ankyra, Galatların Anadolu'yu istila etmiş olduğu tarihe kadar, Arrianos ve Curtius Rufus'tan başka hiç bir eski çağ yazarının doğrudan ilgi alanına girmiş değildir. Dahası İ.Ö. II. yüzyılda yaşamış olan Pausanias'ın dışında, Galatlar dolayısıyla da olsa Ankyra'nın Galatlardan önceki tarihine ilişkin kayda değer bilgi aktaran bir başka eski çağ yazarı yoktur. Açıkçası Galatlardan önce Ankyra'nın tarihi oldukça karanlıktır. İ.S. 527-565 yılları arasında yaşamış olan Stephanos Byzantinos, belki bu nedenle Ankyra'nın bir Phryg kenti olduğuna ilişkin yazılanları dikkate almamış ve İ.Ö. III. yüzyılda yaşamış olan Aphrodisiaslı Apollonios'un kayıtlarına itibar ederek, Ankara'nın tarihini Galatlarla başlatmıştır.

Apollonios'a göre Galatlar, Anadolu'ya geçer geçmez Pontos hükümdarları Mithridates ve Ariobarzanes ile birlikte Mısır kralı Ptolemaios tarafından gönderilmiş olan Mısır askerlerine karşı Karadeniz kıyısında savaşmışlar ve onları denize kadar sürerek gemilerinin çapalarını ele geçirmişlerdir. Pontos kralları, Karadeniz'de kazanılan zaferin bir ödülü olarak, bir şehir kurmaları ve bu şehre ele geçirdikleri gemi çapasını (ankyra) ad olarak vermeleri için Galatlara bir arazi bağışlamışlardır. Galatlar bu arazide üç

kent kurmuşlardır. Bunlardan birisi Ankyra'dır, adını gemi çapasından almıştır. Diğer iki kent, Pessinus ve Tavion'dur. Her ikisi de adını Galat komutanlarından almıştır¹.

Mısır Kralı Ptolemaios'un Pontus krallarına karşı denizden yapmış olduğu bu saldırı "uydurma" denilebilecek kadar beklenmedik bir saldırıdır. Ancak imkansız değildir². Öteyandan Apollonios'u kaynak olarak kullanmış olan Stephanos'un özellikle Pessinus³ ve Ankyra'nın kuruluşuyla ilgili satırları gerçeklerden uzaktır.

¹ Stephanos Byzantinos, *Αγκυρα* (s. 15-16). Ayrıca bk. Erzen 1946, 15 vd.

² Sinope (Sinop), Byzantion (İstanbul) ve Herakleia Pontika (Karadeniz Ereğlisi) kentleriyle Mısır krallığı arasında dostça ilişkiler vardı. Serapis kültürünün Sinope'de saygı gördüğü ve burada yapılan bir Serapis heykelinin Aleksandria'ya (İskenderiye) götürülmesiyle ilgili öykü, bu dostça ilişkinin kanıtıdır. Mısır kralı Ptolemaios, Pontos hükümdarlarının Bithynia ve Pontos kentlerine yapmış oldukları bir saldırı karşısında yardım amacıyla Karadeniz'e donanma göndermiş olabilir. Ayrıntılı bilgi ve kaynakça için bk. Jones 1937, 111; Magic 1950, II 1077 (n. 23) ve 1087 (n.37); Mitchell 1993, I 20.

³ Efsaneye göre Pessinus, Phrygia kralı Midas tarafından kurulmuştur. Ancak arkeolojik araştırmalara göre buradaki yerleşimin tarihi daha eskidir. Bk. W. Ruge, "Pessinus". Şurada: *RE* XIX/1 (1937) 1104; Mitchell 1993, I 20.

İ.S. 95-175 yılları arasında yaşamış olan ve büyük olasılıkla Büyük İskender'in ordusunun Pers seferiyle ilgili resmi kayıtları kaynak olarak kullanmış olan Nikomedia'lı (İzmit) Arrianos'a göre, Büyük İskender Gordion'dan (Yassıhöyük) sonra Ankyra'ya gelmiş ve burada Paphlagonia'dan gelen elçileri kabul etmiştir⁴. Roma imparatoru Claudius zamanında yaşamış olan Curtius Rufus da İskender'in Ankyra'ya geldiğini ve burada askerlerinin sayımını yaptıktan sonra Paphlagonia'ya doğru ilerlemiş olduğunu kaydetmiştir⁵.

Her iki eskiçağ tarihçisinden açıkça anlaşılmaktadır ki Ankyra, Stephanos Byzantinos'un yazdığı gibi ilk kez Galatlar tarafından iskan edilmiş ya da adını onların Mısır gemilerinden ele geçirdikleri gemi çapasından almış değildir. Tersine İskender'in Anadolu'yu istilası sırasında, yani Galatların Anadolu'yu istila etmiş oldukları tarihten yaklaşık elli beş yıl önce aynı adla bilinen bir yerleşim merkezidir.

"Yunanistan'ın Tasviri" adlı eserin yazarı olan Lydia doğumlu Pausanias'a göre Ankyra bir Phryg kentidir ve Gordios'un oğlu Midas tarafından kurulmuştur. Midas tarafından icat edilmiş olan gemi çapası, Pausanias'ın zamanına kadar, yani İ.S.II. yüzyıla değin Zeus tapınağında korunmuştur⁶.

⁴ *Aleksandrou Anabasis* II.4.1: "Αυτος (sc. Αλεξανδρος) δε τη υστεραια επ Αγκυρα της Γαλατικης εστελλετο.". Galatların Anadolu'ya gelişi İskender'in Ankyra'ya gelişinden yaklaşık 55 yıl sonra olmuştur. Bu nedenle Arrianos'un "Αγκυρα της Γαλατικης" şeklindeki ifadesi doğru değildir.

⁵ *Historia Aleksandri Magni*, III.1.22: "Iamque ad urbem Ankyram ventum erat; ubi numero capiorum inito Paphlagoniam intrat".

⁶ Pausanias, *Graeciae Descriptio*, I.4.5: " ... Αγκυραν πολιν ελοντες Φρυγων, ην Μιδας ο Γορδιου προτερον

Stephanos Byzantinos ile Pausanias'ın tek ortak noktalarını "gemi çapası" oluşturmaktadır. Ancak ilki Galatların yerleşmiş olduğu Ankyra'nın adının gemi çapasından kaynaklandığını açıkça belirtirken, ikincisi Midas'ın kurmuş olduğu Ankyra ile icat etmiş olduğu gemi çapasını anlam bakımından açıkça ilişkilendirmekten kaçınmıştır. Stephanos Byzantinos'un "Ankyra" adının kökeni ile ilgili olarak Apollonios'tan aktarmış olduğu bilgiler, "ankyra" sözcüğünün eski Yunan dilinde "gemi çapası" anlamına gelmiş olmasından kaynaklanan bir yakıştırma değildir.

İ.Ö. 69- İ.S. 19 yılları arasında yaşamış olan Amaseia'lı (Amasya) coğrafyacı Strabon ise "Ankyra" adının kökenine ilişkin hiç bir açıklamada bulunmamış, "Tektosaglar Lydia sınırındaki Blaundos yakınındaki küçük bir Phrygia kentiyile aynı adı taşıyan Ankyra kalesine sahiptir"⁷ demekle yetinmiştir. Blaundos yakınındaki Ankyra ile gemi çapasını anlam bakımından ilişkilendiren hiç bir kayıt yoktur.

Roma hamamı ve Augustus tapınağı çevresinde yapılan arkeolojik sondajlarda gün ışığına çıkartılmış olan Phryg seramikleri⁸, Ankara'nın Phrygler zamanında iskan edilmiş olduğunu kesin olarak kanıtlamakta, Ankyra'dan bir Phryg kenti olarak söz eden Pausanias'ı ise doğrulamaktadır.

Ankyra adını çeşitli Hitit metinlerinde geçen yer adlarıyla karşılaştırarak açıklamaya yönelik savlar ve Ankyra'nın Hititler zamanında bir yerleşim merkezi olarak kullanılmış olduğu şeklindeki varsayımlar, öyle görülüyor ki

ωκισεν- αγκυρα δε ην ο Μιδας ανευρεν, ην επι και ες εμε εν ιερω Διους".

⁷ *Geographika*, XII. 5.1: " τουτων (sc. Τεκτοσαγων) δ ην φρουριον Αγκυρα ονομασμος τη προς Λυδιαν περι Βλαουδου πολιχνη Φρυγιακη".

⁸ Erzen 1946, 21 dn.1; Temizsoy 1996, 15 vd.

temelsizdir. Şimdiye kadar Ankara'nın merkezi ile Ankara kalesinde yapılan arkeolojik araştırmalar, Hitit çağına ait her hangi bir buluntuyu ortaya çıkarmış değildir⁹. Dolayısıyla Ankyra'da Phryglerden önce iskanın olmadığı ve Ankara'da tarihin Phryglerle başladığı, en azından şimdilik, kesinlikle söylenebilir.

Ankara'nın Phrygler dönemi tarihi karanlıktır. Phryg kralı Gordios'un oğlu Midas tarafından kurulmuş olduğu, Midas'ın Ankyra'da Silenos'u yakalamak için şarap karıştırarak tuzak kurduğu şeklindeki söylencesel nitelikli kayıtların¹⁰, Ankyra'nın önemli bir Phryg yerleşim merkezi olduğunun ötesinde, tarihi açıdan fazla bir önemi yoktur.

Phrygia Krallığı'nın yıkılmış olduğu tarihten İskender'in Ankyra'ya gelmiş olduğu tarihe değin, yaklaşık üç yüz elli yıl, Ankara'nın siyasal tarihinden söz etmek olanaksızdır. Ancak Anadolu'nun bu dönemdeki siyasi yapısına bakıldığında, İ.Ö. 590-547 yılları arasında Lydia Krallığı'nın, Lydia Krallığı yıkılınca (İ.Ö.547), bu krallığı yıkan Pers Krallığı'nın sınırları içinde kalmış olduğu anlaşılmaktadır¹¹.

Makedonya kralı İskender'in Anadolu'yu fethetmiş olduğu tarihte, yani İ.Ö. 334 yılında, Ankyra öyle görülüyor ki hala önemli bir yerleşim merkeziydi. Nitekim İskender, yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi¹²,

⁹ Erzen 1946, 22 vd.; Schacher 1993, 73 vd.

¹⁰ Pausanias, *Graeciae Descriptio* 1.4.5: "... ταυτην οινω κερασαι Μιδαν φασιν επι την θηραν του Σιληνου...".

¹¹ Lydia krallığı ile Media krallığı arasındaki sınır Kızılırmak'tır. Bk. Herodotos, *Historiae* I, 6; 28; 72. Lydia Krallığı'nı ortadan kaldıran Persler, tüm Anadolu'yu istila etmiş ve bu ülke Pers krallarının atadığı satraplarca yönetilmiştir. Bk. Mansel 1984, 253 vd.

¹² Bk. dn. 4-5.

askerlerinin sayımını yapmak için Ankyra'da oyalanmış, bu arada Paphlagonia'dan gelen elçilerle görüşmüştür. Bu tarihte İskender imparatorluğunun bir parçası yapılmış olan Ankyra, İskender tarafından Kalas adlı generale bırakılmış olan Phrygia satraplığının sınırları içerisinde kalmıştır¹³.

Diadokhlar devri, yani İskender öldükten sonra (İ.Ö. 323) onun imparatorluğunun başına geçmek için birbirleriyle savaşan generalleri dönemi Ankyra tarihi konusunda antik kaynaklarımız yine sessizdir. Bu dönemde, Galatların istilasına değin, Ankyra'dan söz eden hiç bir eski çağ yazarı yoktur. Ancak Ankyra'nın içinde bulunduğu Phrygia bölgesinin İskender'in ölümünden sonra kurulan Hellenistik krallıklardan hangisinin sınırları içinde kaldığının bilinmesi, kısmen aydınlatıcıdır. Bu krallıklardan ilki, Antigonos Monophtalmos'un Krallığı'dır. Antigonos krallığını Phrygia'da kurmuştur. İkincisi Bithynia Krallığı'dır. İ.Ö. 301 yılında Antigonos'un ölümüyle sonuçlanan İpsos Savaşı'nın ardından Bythynia kralı Lysimakhos'un egemenliğine girmiş olan Phrygia, İ.Ö. 281 yılında meydana gelen Korupedion Savaşı sonunda ise, bu savaşın galibi I. Seleukos'un Suriye Krallığı'nın bir parçası olmuştur¹⁴. Ankyra, Suriye kralı II. Seleukos zamanında (İ.Ö. 246-225), bu kralın Pontus kralı II. Mithridates ile evlenen kızı Laodikeia'ya Phrygia'yı çeyiz olarak

¹³ Arrianos, *Aleksandrou Anabasis* II.4.1: Paphlagonia da Phrygia satrapı Kalas'ın emrine verilmiştir.

¹⁴ Korupedion Savaşı için bk. W. M. Tarn, "The New Hellenistic Kingdom". Şurada: *Cambridge Ancient History*. VII, Cambridge (1978), 98; Magie 1950, I 190, II 1088 (n. 38); Mansel 1984, 467 vd.; M. Özşait, "Anadolu'da Hellenistik Dönem". Şurada: *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, II. Görsel Yayınları 1982, 348 vd.

vermesi¹⁵ üzerine Pontos Krallığı'nın bir parçası olmuştur.

Galatlar Korupedion Savaşı'ndan iki ya da üç yıl sonra (İ.Ö. 279/78) Anadolu'yu istila etmişlerdir¹⁶. Suriye kralı II. Seleukos zamanında ise kesin olarak kendi adlarıyla anılacak olan doğu Phrygia'ya (Galatia) yerleşmişlerdir¹⁷. Bu nedenle Phrygia, İ.Ö. III. yüzyıl ortalarında, Suriye Krallığı ya da Pontos Krallığı'nın fiilen kontrolleri altına girmiş değildir. Phrygia'nın II. Seleukos tarafından kızına çeyiz olarak verilmesi, Suriye krallarının kendilerini İskender imparatorluğunun tek mirasçısı olarak görme alışkanlıklarından kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan Phrygia'nın çeyiz olarak verilmesi, Galatların yeni yurtlarındaki siyasal konumunun II. Seleukos zamanında henüz uluslararası düzeyde tanınmamış olduğuna işaret etmektedir.

Galatlar, Leonnarios (ya da Lonorius) ve Lutarios adlı iki önderin (regulus) komutasında iki grup halinde, aynı tarihte, Anadolu'ya geçmişlerdir. Birisi Bithynia hükümdarı Nikomedes'in yardımıyla Bosporos (İstanbul) Boğazı'nı geçerken, diğeri Hellespontos (Çanakkale) Boğazı'nın güney kıyısına- bu kıyı bölgesinin atlı birliği komutanı (praefectus) Antipater tarafından sağlanmış olan gemiler ve kravazörler sayesinde ayak basmıştır¹⁸. Bu

¹⁵ Eusebios, *Khronika*, I. 251. Ayrıca bk. Magie 1950, I 190 ve II 1088 (n.38). Phrygia'nın Laodikcia'ya çeyiz olarak verilmesi, büyük olasılıkla İ.Ö. 230 yılından önceki bir tarihte olmuştur. Çünkü bu tarihte Galatların Galatia'daki siyasal konumları Antiokhos Hieraks tarafından resmen tanınmıştır. Bk. aşağıda dn. 44.

¹⁶ Pausanias, (X.23.14) Galatların Asia'ya geçişini Demokles'in arkhon olduğu zamana tarihlemiştir. Galatların Anadolu'yu istila etmiş olduğu tarih konusunda bk. Stähelin 1973, 6 vd (İ.Ö. 278/77); Erzen 1946, 41 vd.

¹⁷ Bk. aşağıda dn. 31 ve 32.

¹⁸ Livius, *Ab urbe condita* XXXVIII. 16. 2-9.

şekilde Anadolu'ya geçtikten sonra yeniden biraraya gelen Galatlar, bu sırada Bithynia'da kardeşi Zipoetas'a karşı taht kavgası yapan Nikomedes'in yanında yer almışlardır¹⁹.

İ.S. III. yüzyılda yaşamış olan Marcus Iustinus'a göre, Bithynia hükümdarı Nikomedes, kardeşi Zipoetas'a karşı savaşını zaferle sonuçlandırınca, krallığını kendisine yardım eden Galatlarla paylaşmıştır. Galatlar kendi paylarına düşen bölgeye *Gallograecia* adını vermişlerdir²⁰.

Stephanos Byzantinos'un Apollonios'a atfen verdiği bilgilere göre ise Galatlar, Anadolu'ya geçer geçmez²¹, yani İ.Ö. 279/78 yılında, Pontos hükümdarları I. Mithridates ve Ariobarzanes'ten, Ankyra, Pessinus ve Tavion'u içine alan bölgeyi ödül olarak almışlardır.

Her iki tarihçinin yazdıkları, hiç kuşkusuz tamamıyla doğru değildir. Daha önce belirtmiş olduğumuz gibi, Stephanos Byzantinos'un özellikle Pessinus ve Ankyra'nın kuruluşuyla ilgili satırları uydurmaz. Öteyandan bu tarihçilerin Galatların Anadolu'ya geçer geçmez yeni yurtlarına yerleşmiş oldukları konusunda hem fikir olmaları, kanımızca doğu Phrygia'nın siyasal statüsünün belirsizliğinden kaynaklanmaktadır. Phrygia, Korupedion Savaşı'nın sonunda yasal olarak Suriye Krallığı'nın bir parçası olmasına karşın, fiilen bu krallığın yönetimi altına girmiş değildir. Bu nedenle, sözünü ettiğimiz krallıklar Galatları, kabaca Ankyra, Tavium ve Pessinus'un içinde bulunduğu bölgeye yerleştirerek, hem Suriye

¹⁹ Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVIII.16. 9-10; Iustinus, *Epitome* XXV.2.11.

²⁰ *Epitome* XXV.2.11: "Itaque in auxilium a Bythyniae rege invocati, regnum cum eo parta victoria dividerunt, eamque regionem Gallograeciam cognominaverunt".

²¹ *Αγκυρα* (s. 15-16).

Krallığı'nın orta Anadolu'ya egemen olmasına engel olmayı hem de gerektiğinde Galatlardan ücretli asker olarak yararlanmayı düşünmüş olmalıydılar. Ancak Galatlar, daha sonra kendi adlarıyla anılacak olan bu bölgeyi (Galatia), Iustinus ve Stephanos Byzantinos'un yazdıkları gibi Bythynia kralı ya da Pontus kralları tarafından bağışlanmış olsa bile, cazip bulmamışlardır. Çünkü onlar, Propontis'in (Marmara) kuzey kıyılarında buldukları sırada buradaki komşularından Asia kentlerinin çok verimli olduklarını öğrenmişler ve bu nedenle Anadolu'ya geçmek arzusuna kapılmışlardır²². Nitekim, Zipoetas'a karşı yapmış oldukları savaştan hemen sonra Batı Anadolu'nun zengin şehirlerine yönelmişlerdir.

Zipoetas'a karşı yapmış oldukları savaştan sonra gözlerini batı Anadolu'nun zengin kentlerine çeviren Galatlar, burada birden bire Tolostobogiler, Trokmeler ve Tektosaglar olmak üzere üç boy (tres gentes) olarak ortaya çıkmışlardır. Batı Anadolu'yu alacakları vergiye göre, kura çekmek şeklinde demokratik bir yöntemle aralarında paylaşan bu üç boydan Tolostobogilerin payına İonia ve Aiolia bölgeleri, Trokmelerin payına Hellespontos bölgesi, Tektosagların payına Batı Anadolu'nun iç kesimleri düşmüştür²³.

Trokme ve Tolostobogi boyları, bu adlarını önderlerinden alırken Tektosaglar Keltika'daki

adlarını korumuşlardır²⁴. İ.Ö. 279/78 yılında Brennos komutasında Delphoi'a saldıran Galatlar arasında adı geçen Tektosaglar²⁵, Delphoi bozgunundan sonra diğer soydaşlarıyla birlikte Asya'ya ve Trakya'ya kaçmışlardır²⁶. Ancak Anadolu'da adını ilk kez vergi bölgesi paylaşımı sırasında işittiğimiz Tektosagların, Delphoi bozgunundan sonra Asia'ya kaçan Galatlar olduğunu ya da olmadığını iddia etmek oldukça zordur. Öteyandan Tektosaglar, Leonnarios ve Lutarios komutasında Anadolu'ya geçen toplam yirmi bin²⁷ Galat arasında yer alan bir grup değil de, Delphoi bozgunundan sonra Anadolu'ya kaçan ayrı bir grup olsalar bile, vergi bölgesi paylaşımının demokratik bir yöntemle yapılmış olması, onların diğer iki boy ile aynı zamanda Anadolu'ya geçmiş olduklarını göstermektedir.

Batı Anadolu kentlerinin birçoğu Galatların saldırılarına uğramış ve onlar tarafından yağmalanmıştır²⁸. Pergamon hükümdarı Philetairos, Galatlara karşı savaşan Kyzikos(Balkız) kentine hem asker hem de para

²⁴ Strabon, *Geographika* XXII.5.1; IV. 1.13.

²⁵ Strabon, *Geographika* IV.1.13.

²⁶ Iustinus, *Epitome* XXXII. 3: "Namque Galli bello adversus Delphos infeliciter gesto, in quo maiorem vim numinis, quam hostium senserat, amisso Brenno duce, pars in Asiam, pars in Thraciam extorres fugerant... Tektosages autem..."; Pausanias'a göre (*Graeciae Descriptio* I.4.5) Asia'ya kaçmışlar, Diodoros'a göre (*Bibliotheka* XXII. 9) Delphoi'dan kaçtıktan sonra hayatta kalanlar Makedonia'da yeniden biraraya gelmişlerdir.

²⁷ Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVII. 16.2; 16.9.

²⁸ Ilium, Kyzikos, Miletos (Balat), Thyateira (Akhisar), Priene (Güllübahçe) Galatların, Anadolu'ya geçtikleri ilk on yıl içerisinde, saldırılarına uğrayan kentler olmuşlardır. Bk.Stähelin 1973, 8 vd.; Magic 1950, II 729 vd. (n. 9-11) ve 897 (n. 108); Wörrle 1975, 62 vd.; Strobel 1991, 118 vd.; Mitchell 1993, I 16 vd.

²² Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVIII.16.4: "cupido inde eos in Asiam transcundi, audientes ex propinquo quanta ubertas eius terrae esset, cepit".

²³ Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVIII.16.11-12: "postremo cum tres essent gentes, Tolostobogii, Trokmi, Tectosages, in tres partes, qua cuique populorum suorum vectigalis Asia esset, dividerunt. Trocmis Hellesponti ora data; Tolostobogii Aeoliam atque Ioniam, Tectosages mediterranea Asiae sortiti sunt".

yardımında bulunmuştur²⁹. Ancak ne Philetairos ne onun ardılı Eumenes ne de Batı Anadolu kentleri Galat saldırılarını durdurabilmişlerdir. Galat saldırılarından ve yağmalarından kurtulabilmenin tek yolu, istedikleri vergiyi onlara ödemek olmuştur. Galatlar, Anadolu'ya geçmiş oldukları tarihten itibaren yaklaşık on yıl bu şekilde batı Anadolu kentlerine saldırarak, onların topraklarında yağma ve talan yaparak, onlardan vergi ya da daha açık bir deyişle haraç alarak başı boş göçebe bir yaşam sürmüşlerdir³⁰.

İ.Ö. 270/ 269 yılında Galatlarla savaşan Suriye (Seleukoslar) kralı I. Antiokhos, Anadolu'da Galatlara karşı savaşmış da onları yenen ilk Hellenistik kraldır. Galat süvarilerine karşı fillerini kullandığı için "Filler Savaşı" olarak da anılan bu savaşın I. Antiokhos'un zaferiyle sonuçlanması, batı Anadolu şehirlerince alkışlanmış ve krala *soter* (*kurtarıcı*) ünvanının verilmesini sağlamıştır³¹. Ancak kral, bu zaferine rağmen Galatları sindirmeyi başaramayınca, Ankyra'nın da içinde bulun-

duğu Kızılırmak havzasına (Galatia) yerleşmelerini sağlayarak onlarla bir uzlaşmaya varmak zorunda kalmıştır. Livius'un "Suriye kralları, krallığın sonuna değin Galatlara vergi ödeye hayır diyemediler" şeklindeki ifadesi³², ancak böyle bir uzlaşmanın varlığıyla anlam kazanabilir.

Galatların İ.Ö. 270/69 yılında Suriye kralı I. Antiokhos'a karşı yenilgilerinden sonra yerleşmiş oldukları bölge, *Gallograecia* veya *Galatia* adını almıştır. Üç Galat boyu yeni ülkelerini, vergi bölgesi paylaşımında olduğu gibi, büyük olasılıkla kura çekmek yöntemiyle aralarında bölüşmüşlerdir. Ankyra ve çevresine Tektosaglar yerleşirken, Tavion (Büyük Nefes Köy) merkez olmak üzere Halys'ün (Kızılırmak) doğusu Trokmelerin, Gordion (Yassıhöyük) civarı, Pessinus (Ballıhisar) dışta kalmak üzere Tektosagların güneyi ve batısı Tolostobogilerin olmuştur³³.

Tektosagların, Ankyra'ya yerleşmelerinden sonra, batı Anadolu'ya yapmış oldukları saldırıları seyrekleşmiş, ancak sona ermemiştir. Yağma seferleri düzenlemeye, savaşmaya, vergi/haraç almaya, şantaj ve ücretli askerlik yapmaya, yeni ülkelerindeki yaşamlarını bu yollardan kazanmaya devam etmişlerdir. Tektosagların yağma bölgesinde yer alan

²⁹ Strabon, *Geographika* XIII.1.27; *OGIS* 748; Magie 1950, II 729 (n. 9); R. E. Allen, *The Attalid Kingdom. Constitutional History*. Oxford 1983, 31 dn.8 ve 136 vd.; Mitchell 1993, I 16; Strobel 1991, 119.

³⁰ Galatlara vergi ödemeyi reddeden Anadolu'daki ilk Hellenistik kral Pergamon kralı II. Attalos olmuştur. Bk. Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVIII.16.14: "...ut Syriae quoque ad postremum reges stipendium dare non abnuerent. Primus Asiam incolentium abnuit Attalus, pater regis Eumenijs...". Galatlara ödenen verginin *Galatika* adını almıştır. Bk. *OGIS* 223; Jones 1937, 113.

³¹ Appianos, *Syriaka* 65: "Αντιόχος μὲν πρῶτος ὄδε ο τῆς μητρῆιας ἐρασθεῖς, ὅς καὶ σωτὴρ ἐπεκλήθη Γαλατίας ἐκ τῆς Εὐρωπῆς ἐς τὴν Ἀσίαν ἐσβαλίντας". Savaşın tarihi konusunda farklı görüşler vardır. Bk. Stähelin 1973, 12 vd.; Magie 1950, II 731 (n. 12); Wörrle 1975, 66 vd.; Strobel 1991, 123; Mitchell 1993, 18 dn.61.

³² Bk. yukarıda dn. 30.

³³ Memnon dışındaki antik yazarlar, Ankyra'ya yerleşen Galat boyunun Tektosaglar olduğunda yaklaşık olarak aynı görüştedirler. Bk. Memnon, *Peri Herakleias* XIX.5 (= *FHG* 3, 536): "Τροκμοὶ μὲν Ἀγκυρα..."; Strabon, *Geographika* XII.5.2: "Ἀγκυραν πόλιν Τεκτοσαγῶν..."; Plinius, *Naturalis Historia* V. 146. "... Oppida Tectosagum Ankyra...". Polybios (XXI.39.1-2) ve onu kaynak olarak kullanan Livius'tan (XXXVIII. 24.1; 25.1) da Ankyra'ya yerleşenlerin Tektosaglar olduğu anlaşılmaktadır. Roma dönemi Galatia Eyaleti'ne ait yazıtlar ve sikkeler Memnon'dan kaynaklanan kuşkuları ortadan kaldırmıştır. Bk. *CIG* 4010- 4011.

Laodikeia (Goncalı) İ.Ö. 267 yılında³⁴, Themissonion (Karahöyük) ve Kelainai-Apameia (Dinar) İ.Ö. 250'li yıllarda³⁵ saldırıya uğrayan kentler olmuştur. Herakleia Pontika (Karadeniz Ereğlisi) ve Teos (Sığacık) kentleri de Filler Savaşı'ndan sonra, İ.Ö. 250'li yıllarda Galat saldırılarından nasiplerini almışlardır³⁶. Galatlara vergi ödemeyi reddeden ilk Hellenistik hükümdar, Pergamon'lu I. Attalos olmuştur³⁷. Galatlar, vergi ödemeyi reddettiği gerekçesiyle onun ülkesi Pergamon'a saldırmışlardır. I. Attalos, İ.Ö. 241 yılında, Mysia'daki Kaikos (Bakırçay) ırmağı yakınındaki Naksara'da meydana gelen savaşta Galatları yenerek, ülkesini yağma edilmekten kurtarmıştır. I. Attalos, Galatlara karşı kazanmış olduğu bu zafer üzerine kendisini "kral" ilan etmiş ve onun bu zaferi, tıpkı Suriye kralı I. Antiokhos'un ki gibi, batı Anadolu şehirlerince alkışlanmış ve ona *soter* (*kurtarıcı*) ünvanını kazandırmıştır³⁸.

Suriye Krallığı, Filler Savaşı'na rağmen

³⁴ L. Robert, *Villes d'Asie Mineure*. Paris 1962, 112; Wörrle 1975, 65; Strobell 1991, 123 dn. 151; Mitchell 1993, 17.

³⁵ Pausanias, *Greciae Descriptio* X.30.9; 32.1-4; Saldırıların yapılmış olduğu tarihler konusunda farklı görüşler vardır. Bk. Stähelin 1973, 9; Magie 1950, II 731 (n. 11); Strobel 1991, 123 dn. 153; Mitchell 1993, I 17.

³⁶ Strobel 1991, 125 dn. 161; Mitchell 1993, I 17.

³⁷ Bk. yukarıda dn. 30.

³⁸ Pausanios (I. 8.2) ve Strabon'dan (XII. 5.1) Galatları yeni ülkelerine (Galatia) çekilmeye zorlayan II. Attalos olmuştur. Acak bu yazarların ifadeleri doğru kabul edilecek olursa, Galatların batı Anadolu'da kadınları, çocukları, yaşlıları ve hastalarıyla birlikte yersiz yurtsuz başıboş yaklaşık kırk ya da elli yıl dolaşmış olmaları garakir ki buna inanmak güçtür. Savaş ve *soter* ünvanı için ayrıca bk. Pausanias, *Greciae Descriptio* I. 4.5; 25.2; Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVIII.16.14; Stähelin 1973, 20 vd.; Magie 1950, II 735 (n.20); Hansen 1947, 29 ve 37 vd.; *OGIS* 269 ve 276.

Galatlara vergi ödemeye devam etmiştir³⁹. Hatta onların güneye inmelerini önlemek için, bu yönde savunma amaçlı askeri koloniler kurmak zorunda kalmıştır⁴⁰.

Galatlar, İ.Ö. 241-236 (?) yılları arasında meydana gelen ve Kardeşler Savaşı olarak da bilinen Suriye kralı II. Seleukos ve kardeşi Antiokhos Hieraks arasındaki savaşta, ikincisinin ücretli askeri olarak yer almışlardır. Kardeşlerin ilk savaşında (İ.Ö. 241/40) II. Seleukos galip gelmiştir⁴¹. İkinci savaş İ.Ö. 240-236 yılları arasındaki bir tarihte Ankyra yakınlarında meydana gelmiş ve buradaki savaşta Suriye kralı II. Seleukos'u yenmiştir⁴².

Galatlar, Ankyra Savaşı'ndan sonra, yine Antiokhos Hieraks'ın ücretli askerleri olarak Pergamon Krallığı'nın topraklarına saldırarak, Pergamon kentini kuşatmışlardır. Ancak Pergamon kralı I. Attalos'un direnişini kıramamaları, Hieraks ile Galatlar arasında anlaşmazlık çıkmasına ve Galatların isyan ederek ondan ayrılmalarına neden olmuştur. Galatlar, Hieraks'tan ayrı olarak Pergamon'daki Aphrodit tapınağına (Aphrodision)

³⁹ Bk. yukarıda dn. 30.

⁴⁰ Koloniler için bk. G. Cohen, *The Seleukid Colonies*. Studies in founding, Administration and Organization. Wiesbaden 1978, 15.

⁴¹ Iustinus, *Epitome* XXVII.2.10-11; XLI.4.4 ve 7; Pompeius Trogus, *Prologi* 27; Magie 1950, II 737 (n. 23 ve 24); Mitchell 1993, I 22.

⁴² Pompeius Trogus, *Prologi* 27; "item in Asia adversus fratrem suum Hieram. quo bello Angurac victus est a Gallis". Ankyra Savaşı'nın tarihi konusunda kaynaklar için bk. yukarıda dn. 41. II. Seleukos, Ankyra Savaşı'ndan sonra Kilikia'ya kaçmış ve oradan bir ordu toplayarak krallığının doğusundaki isyanları bastırmak üzere İ.Ö. 236 yılında Parthia'ya ve Baktria'ya gitmiştir. Ölmüş olduğu 226 yılına kadar da Anadolu'ya dönmemiştir. Bk. N. Debevoise, *A Political History of Parthia*. New York 1968, 12 vd. dn. 55; Mitchell 1993, I 20.

saldırmışlardır. İ.Ö. 230 yılında, tapınak yakınlarında meydana gelen savaşta I. Attalos'a ikinci kez yenilmişlerdir. Bu savaşta Ankyra'ya yerleşmiş olan Tektosaglar ile Gordion civarına yerleşmiş olan Tolostobogiler yer almıştır⁴³.

Galatlar, Aphrodit tapınağı yakınında Pergamon kralı I. Attalos'a yenildikten sonra, daha önce isyan ederek terk ettikleri Antiokhos Hieraks'ın bizzat yaşamını hedef alarak peşinden gitmişlerdir. Ancak Mısır kralı Ptolemaios'tan yardım alan Antiokhos Hieraks, Ephesos (Selçuk) yakınlarında Galatları yenmiş ve onlarla bir ittifak antlaşması yapmıştır⁴⁴.

Antiokhos Hieraks, Galatlarla ittifak antlaşması yapan ilk Hellenistik kraldır. Bir başka deyişle Galatların Anadolu'da siyasal bir güç olarak varlıkları, onların Anadolu'yu istila etmiş oldukları tarihten yaklaşık yarım asır sonra bir Hellenistik kral tarafından resmen tanınmıştır. Böylece Ankyra'yı yurt edinen Tektosagların buradaki konumu da yasallaştırılmıştır.

Galatları yaşadıkları ülkede hedef alan ikinci saldırıyı Romalılar gerçekleştirmişlerdir. Galatların İ.Ö. 190 yılında meydana gelen Magnesia Savaşı'nda Romalılara karşı Suriye kralı III. Antiokhos'un ücretli askerleri ya da müttefiki olarak yer almış olmaları, Romalı komutan Gn. Manlius'un İ.Ö. 189 yılındaki Galat seferinin gerekçesi olmuştur⁴⁵. Galatlar,

⁴³ Polybios, *Historiai* XVIII.2.2 ve 6.4; Livius, *Ab Urbe Condita* XVII. 33.5 ve 34.9; Magie 1950, I 6; II 738 vd. (n. 24); Mitchell 1993, I 21 vd..

⁴⁴ Iustinus, *Epitome* XXVII.2.12: " (Antiokhus)... societatemque cum mercanariis suis (Gallis)". Ayrıca bk. Mitchell 1993, I 20.

⁴⁵ Galatlar bu savaşta üç bin yaya ve iki bin beşyüz atlıyla yer almışlardır. Bk. Polybios, *Historiai* XXI.16-17; Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVII. 40.4-14; XXXVIII.8.18; Appianos, *Syriaka* 32.

Manlius'un komutasındaki Roma ordularına karşı biri Olympos dağında diğeri Ankyra yakınındaki Magaba dağında (Elma Dağ) olmak üzere iki kez savaşmışlardır. Romalılar, bu savaşlarda Ortiagon adlı bir beyin komutası altında toplanmış olan en az onsekiz bin Galatı, kadın, çocuk ve yaşlı ayırt etmeksizin katletmiş ve kırkbin Galatı esir almışlardır⁴⁶.

İ.Ö. 189 yılı baharında Roma'nın ve Suriye Krallığı'nın temsilcilerinin yanısıra, Anadolu'daki pek çok kent ve kavimin temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilen Apameia Barışı konferansında, Galatlara uygun görülen siyasi statü, öyle görülüyor ki Pergamon Krallığı'na bağımlılıktı. Nitekim Manlius'un Apameia Barışı konferansı öncesinde Toros dağlarının kuzeyindeki ve kuzey batısındaki tüm kent ve kavimlerin elçilerini kabul etmiş olduğu bir konferansta⁴⁷

⁴⁶ Manlius, Olympos dağındaki savaşı Tolostobogilerle yapmış, ancak bu savaşta Tektosaglar da yer almıştır. Magaba dağı savaşı Tektosaglar ve Romalılar arasında olmuş, burada Trokmeler, Tektosagların yanında yer almışlardır. Savaşlarla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Polybios, *Historiai* XXI. 16-17; Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVIII. 21 vd. Türkçe çevirisi için bk. " Gn. Manlius'un Galat Seferi". (Çev. M. Ali Kaya). *Tarih İncelemeleri Dergisi* X (1995) 370 vd. Olympos dağının lokalizasyonu kesin olarak yapılmış değildir. Appianos'a göre (*Syriaka* 42) Olympos, Mysia'dadır. Manlius burada kendisine karşı savaşan Tolistobogilerin (= Tolostobogiler) kırk binini esir almış ve onların silahlarını yakmıştır. Tektosaglar ve Trokmelerden sekiz bin kişi ölmüştür. Ayrıca bk. Magie 1950, I 20 vd.; II 764 vd. (n. 59).

⁴⁷ Apameia konferansından önce gerçekleştirilmiş olan bu konferansın yeri belli değildir. Ancak Manlius'un buradan Apameia'ya sekiz günlük bir yürüyüş sonunda ulaştığı bilinmektedir. Bk. Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVIII.37.8: " (Manlius) Principio deinde veris lustrato exercitu profectus die octavo Apameiam venit". Ramsay, bu konferansın yapıldığı yerin Amorion (Emirdağ) yakınında olabileceğini düşünmüştür. Bk. W.M.

Galat elçileriyle de görüşmüş, ancak onlara barış koşullarıyla ilgili yanıtın Pergamon kralı Eumenes'in Roma'dan dönmesinden sonra verileceğini söylemiştir⁴⁸. Ayrıca Manlius'un, Apameia Barışı konferansından sonra Hellespontos'ta görüştüğü Galat elçilerini, Pergamon kralı II. Eumenes ile barışı korumalarını, geleneksel yağmalarına son vermelerini ve kendi sınırları içinde kalmalarını söyleyerek, uyardığı bilinmektedir⁴⁹.

Galatlar, Manlius'un uyarısına rağmen Apameia Barışı konferansında kendilerine uygun görülen bu siyasal statüyü, öyle görülüyor ki tanımamak için direnmişlerdir. Nitekim İ.Ö. 184 ya da 183 yılında Pergamon Krallığı ile Bithynia Krallığı arasında, Bithynia'daki Lypetron dağında meydana gelen savaşa ikincisinin müttefiki olarak katılmışlardır⁵⁰. İ.Ö. 182 yılında Pontus kralı Pharnakes'in Kassiknatos ve Gaezatoriks adlı iki Galat beyi ile anlaşarak Galatia'yı istila etmesi ise, Pergamon kralının şiddetli tepkisine neden olmuştur. Pergamon kralı II. Eumenes, Pharnakes'in Galatia'yı istila etmesini protesto

etmek için bir taraftan Roma senatosuna başvururken, diğer taraftan kardeşi Attalos'un komutasındaki bir orduyu Galatia'ya göndermiştir. Sonuçta Pontus ordusu Galatia'dan çekilmiş, Galat beyleri Kassiknatos ve Gaezatoriks, Attalos'tan kralın tüm emirlerine itaat edeceklerine söz vererek koruma istemişlerdir. Ancak onların istekleri Attalos tarafından geri çevrilmiştir⁵¹.

Pergamon kralı II. Eumenes ile Pontus kralı Pharnakes arasında İ.Ö. 180/79 yılında meydana gelen savaş, ikincisinin yenilgisiyle sonuçlanmış ve Pharnakes'in daha önce Galat beyleriyle yapmış olduğu antlaşmaların tümü hükümsüz kılınmıştır. Pontus kralının nedeni ne olursa olsun Galatia'ya girmesi yasaklanmıştır⁵². İ.Ö. 171 ve 169 yıllarında II. Eumenes'in Yunanistan'a gönderdiği askeri güçler arasında Galatlar da yer almıştır⁵³.

Galatların İ.Ö. 168/67 yılında Synnada (Şuhut) yakınlarında Pergamon kralına yenilmeleri, onlara tam bağımsızlıklarını kazandıracak süreci başlatmıştır. Romalı senatörler, Roma'ya gelerek II. Eumenes'ten şikayetçi olan Galat temsilcilerini dinledikten sonra Galatların bağımsızlıklarını ilan eden bir senato kararı çıkarmışlardır. Bu karar, daha sonra Bithynia kralı Prusias'ın Galatlar lehine Roma senatosuna yapmış olduğu şikayet üzerine, bir kez daha ilan edilerek sağlam-

Ramsay, *The Cities and Bishoprics of Phrygia*. II. Oxford 1989, 423 dn. 3. Apameia Barışı konferansı için bk. Polybios, *Historiai* XXI. 43 (45); Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVIII. 38; Diodoros, *Bibliotheka* II.29.10; Appianos, *Syriaka* 38-39.

⁴⁸ Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVIII. 37.6: "Gallis responsum cum Eumenes rex venisset, tum daturum iis leges".

⁴⁹ Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVIII.40.1-3: "His foederibusque datis Manlius cum decem legati omnique exercitu ad Hellespontum profectus, evocatis eo regulis Gallorum, leges quibus cum Eumene servarent dixit, denuntavit ut morem vagandi cum armis finiret agrorumque suorum terminis se continerent".

⁵⁰ Polybios, *Historiai* XXV.2.4; Erzen 1946, 46 vd.; Hansen 1947, 83; Magic 1950, I 20; II 764 ve 1196 (n.39); Mitchell 1993, I 24 dn. 138 (Lypedron dağının bu günkü yeri belli değildir).

⁵¹ Pompeius Trogus, *Prologi* 32; Polybios, *Historiai* XXIV. 24.8 (Eumenes'i Galat beyi Ortiagon ve Pontus kralı Pharnakes'e karşı savaşı); XXII.8.5; XXIII. 1.4; XXIV. 14 (Galat beyleri ve Attalos); Livius, *Ab urbe condita* XXXIX.46.9 (Pontus ordusunun Galatia'yı işgali); XXIII. 9. 1-4; XXV. 2.4; XL.20.1-4 (Attalos ve Romalı senatörler). Ayrıca bk. Hansen 1947, 80; Magic 1950, I 20 vd.; II 764 (n. 59); Mitchell 1993, I 24.

⁵² Polybios, *Historiai* XXV.2.4.

⁵³ Magic 1950, II 765 (n. 60).

laştırılmıştır⁵⁴. İ.Ö. 159 yılında II. Eumenes'in yerine geçen II. Attalos, Roma'nın tepkisinden korktuğu için Galatlara karşı yapmayı düşündüğü seferden vazgeçmiş⁵⁵ ve böylece Galatlar, Apameia Barışı konferansında kaybettikleri bağımsızlıklarını kesin olarak yeniden elde etmişlerdir.

Manlius'un Galat seferi, Galat saldırganlığına büyük ölçüde son vermiştir. Ancak Batı Anadolu kentleri Galatlardan korkmaya ve onları terörist olarak görmeye devam etmişlerdir. Zira İ.Ö. 184/83 yılında Lypetron dağındaki savaşta Ortiagon komutasındaki Galatların yenilmesi, savaşın galibi II. Eumenes'e *soter* (kurtarıcı) ünvanını kazandırdığı⁵⁶ ve II. Eumenes'in Galatlara karşı İ.Ö. 167 yılında Synnada yakınlarında kazanmış olduğu zaferin batı Anadolu kentlerince coşkuyla karşılandığı, kralı onore eden heykellerin dikildiği ve Sardeis kentinin bu zaferin anısına bayramlar düzenlediği bilinmektedir⁵⁷. Ancak Galatlar İ.Ö. II. yüzyıl ortalarına doğru Roma'nın etkisi altına girmiş ve özellikle Pergamon Krallığı'nın, III. Attalos'un İ.Ö. 133 yılında ölmesinden sonra, Romalılar tarafından bir eyalet (Provincia Asia) olarak düzenlenmesiyle birlikte batı Anadolu kenlerinin korkacakları ya da bir tehdit olarak görecekları bir kavim olmaktan çıkmıştır.

Asia Eyaleti'nin kurulmasından sonra, İ.Ö. 129 yılında, Büyük Phrygia'nın V. Mithridates'e

bağışlanmasıyla (ya da satılmasıyla)⁵⁸ büyük olasılıkla Pontos Krallığı'na bağımlı kılınan Galatlar, İ.Ö. 120 yılında yeniden bağımsızlıklarını elde etmişlerdir⁵⁹. İ.Ö. 103 yılında ülkelerini istila eden Pontos kralı VI. Mithridates⁶⁰ ile İ.Ö. 94 yılında ittifak yapmış olan Galatlar⁶¹, İ.Ö. 89 yılında başlayan Mithridates savaşlarının ilkinde hem Pontos ordusunda hem de Roma ordusunda ücretli asker olarak yer almışlardır⁶². İ.Ö. 86 yılında, Galat beylerinin tümünü Pergamon'a davet eden VI. Mithridates, onları, kaçarak kurtulmayı başarabilen üçü dışında, tuzağa düşürerek katletmiş, ardından Galatların mallarını ve mülklerini kamulaştırmış ve Galat yerleşmelerine Pontos garnizonları yerleştirerek generali Eumakhos'u Galatia satrabı olarak atamıştır. Ancak katliamdan kaçarak kurtulmayı başaran üç Galat beyi, Galatia'dan bir ordu toplayarak Eumakhos'u ve Pontos garnizonlarını ülkelerinden kovmuşlardır⁶³. Pontos kralı VI. Mithridates, İ.Ö. 85 yılında Romalı komutan Sulla ile birlikte imzaladıkları

⁵⁸ Appianos, *Mithridatika* 57; Iustinus, *Epitome* XXXVIII. 53; Erzen 1946, 49; Magie 1950, I 153 vd.; II 1042.

⁵⁹ Büyük Phrygia İ.Ö. 120 yılında Pontos Krallığı'ndan alınarak Asia Eyaleti'ne bağlanmış ya da Büyük Phrygia'ya bağımsız bir statü verilmiştir. Bk. Appianos, *Mithridatika* 11; 12; 15;56; Livius, *Periochae* 77: "... Phrygiam provinciam populi Romani..". Ayrıca bk. Magie 1950, II 1058 (n.37).

⁶⁰ Iustinus, *Epitome* XXXVII.4.6: "(Mithridates)... Galatiam quaque occupat".

⁶¹ Appianos, *Mithridatika* 17-19.

⁶² Appianos, *Mithridatika* 11,17 ve 19; Plutarkhos, *Sulla* 5.7; *Lucullus* 41; Iustinus, *Epitome* XXXVIII.3.6-7.

⁶³ Appianos, *Mithridatika* 46 ve 48. Ayrıca bk. G. Brandis, "Galatia". Şurada: *RE* VII/1 (1910) 531 ve 548; Stähelin 1973, s.87. Lequenne 1991, 113 vd.; Magie 1950, I 226 vd.; Mitchell 1993, I 31.

⁵⁴ Polybios, *Historiai* XXX.30; Stähelin 1973, 68 vd.; Mitchell 1993, I 25 vd.

⁵⁵ Erzen 1946, 48; Magie 1950, II 774 (n.78).

⁵⁶ Polybios, *Historiai* XXV.2.4; Magie 1950, I 20; II 764 (n. 59) ve 1196 (n.39); Mitchell 1993, I 24 dn. 138.

⁵⁷ *OGIS* 305, 763 ; C.B. Welles, *Royal Correspondence in the Hellenistic Period. A Study in Greek Epigraphy*. New Hawen 1934, 52; Mitchell 1993, I 26.

Dardanos antlaşmasıyla Galatların ülkesindeki tüm taleplerinden vaz geçmiştir⁶⁴.

Pergamon katliamından sonra, Kanno-koriks dışında, her zaman Roma'nın yanında yer alan Galatlar⁶⁵, Romalı komutan (*proconsul*) Pompeius'un Pontos Krallığı'na son vermiş olduğu İ.Ö. 64 yılından itibaren Roma'ya bağımlı kılınmıştır. Pompeius, Galatların siyasi ve idari örgütlenmesinde önemli değişiklikler yapmıştır. Trokmelerin beyi Brogitaros ile Tolostobogilerin beyi Deiotaros'a "kral" ünvanını verirken Ankyra ve çevresine yerleşmiş olan Tektosakları, Kastor Tarkondarios (ya da Saokondarios) ve Domnilaos (ya da Domnekleios) adında iki kardeşin yönetimine bırakmıştır⁶⁶. İ.Ö. 44/43 yılında damadı Kastor Tarkondarios'u ve karısını Gorbeus kalesinde öldüren Deiotaros'un Galatia'ya tek başına egemen olmasıyla⁶⁷ Galatia Krallığı kurulmuştur⁶⁸.

⁶⁴ Magic 1950, II 1109 (n.56).

⁶⁵ Kannokoriks adlı bir Galat beyi İ.Ö. 72 yılındaki Herakleia Pontika kuşatmasında Pontos kralı VI. Mithridates'in tarafında yer almıştır. Bk. Mitchell 1993, I 31. Galatların Romalılara verdikleri yardımlar ve hizmetler için bk. Magic 1950, 226 vd.

⁶⁶ Strabon, *Geographika* XII.3.1 ve 13, 5.4; Eutropius, VI.4; Altan 1975, 575 vd.; Magic 1950, II 1236 vd. (n.40); Mitchell 1993, 31 ve 33; M. A. Kaya, "Anadolu'da Roma Egemenliği ve Pompeius'un Siyasal Düzenlemeleri". *Tarih İncelemeleri Dergisi*. XIII (1998), 170 vd.

⁶⁷ Strabon, *Geographika* XII.5.3; B. Niese, "Deiotarus". Şurada: *RE* IV/2 (1901), 2402; Magic 1950, II 1236 vd. (n.40); D. French, *Roman Roads and milestones of Asia Minor*. I. The Pilgrim's Road. Oxford 1981, 25, 29; Mitchell 1993, I 37.

⁶⁸ Deiotaros'un Galatia kralı olduğu, Eutropius tarafından kaydedilmiştir. Bk. VI.14: "... Armeniam minorem Deiotaro Galatia regi donavit". Ancak buradan Galatia Krallığı'nın Pompeius zamanında (İ.Ö. 64) kurulmuş olduğu anlaşılmaktadır. Oysa

Deiotaros öldükten sonra (İ.Ö. 40/39) Galatia Krallığı, onun en yakın mirascısı olan torunu Kastor'a kalmıştır. Kastor, üç ya da dört yıl hüküm sürmüştür. Romalı komutan Antonius, Kastor'un ölümünden sonra, Deiotaros'un yazmanı Amyntas'ı Galatia kralı olarak atamıştır⁶⁹. Amyntas'ın İ.Ö. 25 yılında Pisidia'da öldürülmesinden sonra Galatia, Augustus tarafından Roma eyaleti (Provincia Galatia) yapılmıştır⁷⁰.

Ankyra ve çevresini yurt edinmiş olan Tektosagların sosyal yapısını, dinlerini, gelenekleri ve törelerini, siyasi yaşamlarında olduğu gibi, diğer Galat boylarından ayrı olarak düşünmek kuşkusuz olanaksızdır. Galatlarda yönetim, anayurtlarında olduğu gibi aristokratların elindeydi⁷¹. Her Galat boyunun yerleşmiş olduğu bölge, dolayısıyla Tektosagların yaşadığı Ankyra ve çevresi dört *tetrarkhia*'ya ayrılmış ve her *tetrarkhia* Livius'un *regulus*⁷², bizim bey diye

Pompeius'un Galatia'yı iki kral ve iki tetrarkhes'in yönetimine bırakmış olduğu bilinmektedir. Bu nedenle eğer bir "Galatia Krallığı" kurulmuşsa, bu krallığın kuruluşu Deiotaros'un Gorbeos'daki katliamından sonra gerçekleşmiştir ki, bu Strabon'un (*Geographika* XII.5.1)şu ifadeleriyle uyumludur: "Çok eskiden Galatia'nın yönetimi böyleydi, ancak benim zamanımda yönetim ilkin üç, ardından iki, sonra bir lidere, yani Deiotaros'a daha sonra da Amyntas'a geçmiş bulunuyor."

⁶⁹ Cassius Dio, *Romaika* XLVII.33.5; Jones 1971, 119 dn.9; Erzen 1946, 51; Magic 1950, II 1276 (n.60); Altan 1975, 575 vd.

⁷⁰ Lecshorn 1992, 315 vd. R.K. Sherk, *The legates of Galatia from Augustus to Diokletian*. Baltimore 1952, 12 vd.

⁷¹ Strabon, *Geographika*, IV.4.3.

⁷² Livius, Galat önderleri için "regulus" sözcüğünü kullanmıştır. Bk. *Ab Urbe Condita* XXXVIII. 16. 2 " ... cum Lonio ac Lutario regulis...", 19. 2 " Erant autem tunc triu populorum reguli Ortiago et Combolomarus et Gaulotos", 24.2 " Orgiagontis (= ortiagon) reguli ...".

çevirdiğimiz bir *tetrarkhes* tarafından yönetilmiştir. Bir başka deyişle Galatia on iki tetrarkhia'ya ayrılmış ve toplam on iki tetrarkhes tarafından yönetilmiştir. Her tetrarkhia'da tetrarkhes'e bağlı bir yargıç ve bir askeri komutan ve ayrıca ikinci derecede iki komutan bulunmaktadır. Üç Galat boyunun, büyük olasılıkla eşit sayıda temsilciyle katıldıkları "Tetrarkhesler Kurulu" adında bir üst yönetim bulunmaktadır. Üç yüz üyesi olan ve on iki tetrarkhes'in başkanlık ettiği bu kurulun toplantıları *Drynemeton* denilen yerde yapılmıştır. Tetrarkhes'ler, tetrarkhia sınırları içerisindeki her davaya bakarken, Tetrarkhesler Kurulu yalnızca cinayet davalarına bakmıştır⁷³.

Galatların üst yönetimini oluşturan Tetrarkhesler Kurulu'nun çalışmaları hakkında bize kadar ulaşmış bilgi yoktur. Öteyandan ana yurtlarındaki özel meclislerinde, mecliste sessizliği ve güvenliği sağlayan silahlı görevlinin bulunduğu, bir kişi konuşarak meclisi rahatsız ederse, silahlı görevlinin ona kılıcını çekerek yaklaşip, tehdit ederek sessizliğe davet ettiği, susmazsa aynı şeyi iki üç kez tekrar ederek, sonunda konuşmayı sürdüren kişinin giydiği "sagus" denilen kaba ve kalın pelerininin ilerde kullanılmayacak hale gelecek şekilde kestiği bilinmektedir⁷⁴.

Savaş zamanlarında sıradan halk tarafından bir kişi komutan seçiliyordu⁷⁵. Galatlar, Anadolu'ya geldikten sonra, büyük olasılıkla aynı geleneği uygulamaya devam

⁷³ Strabon, *Geographika* XII.5.1; W. Schwahn, "Tetrarch". Şurada: *RE* V/A-1 (1934), 1090 vd. Stahelin 1973, 43 vd., 88 vd.; Magic 1950, II 1235 vd. (n. 40).

⁷⁴ Strabon, *Geographika* IV.4.4.

⁷⁵ Strabon, *Geographika* IV.4.3. Caesar zamanında sıradan halkın yönetimde söz hakkı olmadığı gibi, onlara köle gibi davranılıyordu. Bk. Caesar, *Bellum Gallicum*, VI.13.

ettirmişlerdir. Zira Galatların, Balkan Yarımadasına geldiklerinde, başlarında Brennos adlı bir komutanları olduğu ve Leonnarios ve Lutarios'un önderliğinde boğazları geçerek Anadolu'yu istila eden Galatların burada çıkan anlaşmazlık sonucunda Brennos'tan ayrıldıkları bilinmektedir. Ayrıca hem Olympos ve Magaba savaşlarında hem de Pergamon Krallığı'na karşı yapılan savaşlarda Tolostobogilerin beyi Ortiagon'un ön plana çıktığı görülmektedir⁷⁶.

Tetrarkhliğin büyük olasılıkla babadan oğula geçtiği idari yapılanma, İ.Ö. 86 yılında gerçekleşen Pergamon katliamına kadar değişmemiştir. Katliam, tetrarkhes ailelerinin sayısını azaltmıştır. Nitekim Pompeius, İ.Ö. 64 yılında, Ankyra'daki Tektosagların yönetimini iki kardeş tetrarkhes'e bırakmıştır. İ.Ö. 44/43 yılında ise tetrarkhes'lerin iktidarına son verilmiş ve Galatlar, Galatia Eyaleti'nin kurulmuş olduğu İ.Ö. 25 yılına kadar krallar tarafından yönetilmişlerdir⁷⁷.

Tetrarkhes'ler Kurulu'nun *Drynemeton* denilen yerde toplanmış olması, Galatların ana yurtlarındaki sosyal yapılanmalarını, dinlerini, geleneklerini ve törelerini Anadolu'ya geçtikten sonra da korumuş olabileceklerine işaret etmektedir. *Drynemeton* adı, hiç kuşkusuz Keltika'daki Galat (Kelt) toplumunun soylu ve onurlu insanları olarak bilinen Druidlerden (druidai) gelmektedir. Hem doğa bilgini hem de ahlak ve din bilginleri olan Druidlerden başka, yine doğa bilgini ve kahin olan Bardlar (Bardoi) ile Vatesler (Ouates) denilen ozanlar da Galat toplumunda seçkin bir yeri olan onurlu grublardır⁷⁸. Ancak

⁷⁶ Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVIII. 16. 1 vd., 19.2-3, 24.2 ve 9. Ayrıca bk. yukarıda dn. 56.

⁷⁷ Bk. yukarıda dn. 66-69.

⁷⁸ Diodoros, *Bibliotheka* V.29.1, 31.1-3; Strabon,

Ankyra'da ya da Galatların Anadolu'daki diğer yerleşim merkezlerinde bu son iki grubun varlığıyla ilgili hiç bir kayıt yoktur.

Halk, büyük saygı duyduğu Druidlerin kararlarına güvenir, cinayet davalarında druidlerin kararlarına başvururdu. Ruhun ölümsüzlüğüne inanan Druidlere kesin bir itaat vardır⁷⁹. Çok sayıda hizmetçilere sahip olan Druidler, kuşların seslerinden ya da uçuşlarını izleyerek, tanrılara kurban olarak sundukları hayvanların kesimine ve bağırsaklarına bakarak kehanette bulunurlar. Kendilerini ilgendiren büyük sorunlarda, tanrılara insan kurban ederler. Ayakta dururken arkadan yan karın boşluğuna hancer saplanarak yere düşürülen kurbanın kanının fişkırmasına, can çekişmesine ve dudaklarının seyirmesine bakarak kehanette bulunurlar. Özgür, köle ya da suçlu insanlar arasından seçilen bu kurbanlar, din adamlarının ya da bilginlerin huzurunda yapılmak zorundadır⁸⁰.

İ.Ö. 166 yılında Pergamon kralı II. Emenes'e karşı yapılan savaşın sonunda Galatların komutanının ele geçirilen esirler arasından en genç ve yakışıklısını başına çelenkten bir taç giydirek kurban ettiğinin bilinmesinden⁸¹ ve Deiotaros'un kehanete düşkünlüğü ile anılmış olmasından⁸², Galatların bu inanclarını

⁷⁹ *Geographika* IV.4.4.

⁷⁹ Diodoros, *Bibliothēke* V.8.25; Strabon, *Geographika* IV.4.4; Caesar, *Bellum Gallicum* VI.14.

⁸⁰ Diodoros, *Bibliothēke* V.31.3-5, 32.6; Strabon, *Geographika* IV.4.4; Caesar, *Bellum Gallicum* VI.14.

⁸¹ Diodoros, *Bibliothēke*, XXXI. 13: "Οτι ο των βαρβαρος Γαλατων στρατηγος απο του διωγμου γενομενος και συναθροισας τους αιχμαλωτους πραξιν επετελεσατο βαρβαρικην και παντελως υπερηφανον. τους τε γαρ τοις ειδεσι καλλιστους και τας ηλικιας ακμαιστατους κατασπεψας εθυσε τοις θεοις...".

⁸² Cicero, *Divinatio* I.26-27; II.20; II.76-79.

Anadolu'da da muhafaza etmiş oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca onların tanrı anlayışı öyle görülüyor ki, Greklerinkinden farklıydı. Zira Galatlar Yunanistan'ı istila ettiklerinde (İ.Ö. 279/78), onların komutanı Brennos, Greklerin tapınaklarında ibadet ettikleri insan biçimli taştan heykelleri ve ağaçtan yapılmış idolleri küçümsemiştir⁸³. Öteyandan Anadolu'daki Galatların, en azından İ.Ö. I. yüzyılda, bir Phryg kültü olan Pessinus'daki Ana Tanrıça tapımını benimsemişlerdir⁸⁴.

Galatların en iyi bilinen yönlerinden birisi, onların savaş seven bir kavim olmasıdır. Strabon'un bir pasajında Keltika'daki Galatlardan söz ederken söylediği gibi, savaş delisiydiler⁸⁵. Anadolu'ya geldikten sonra, Galat adının terör, korku anlamına gelmesi⁸⁶, Batı Anadolu kentlerine yaptıkları saldırıları yanı sıra, Anadolu'da III. ve II. yüzyılda meydana gelen savaşların neredeyse tamamında taraf ya da ücretli asker olarak yer almış olmaları onların bu özelliklerini en iyi şekilde yansıtmaktadır.

Yaya, atlı ya da at arabalı olarak savaşabilen Galatların, bronz başlık, boylarına uygun büyüklükte uzun kalkan ve uzun kılıçlar savaş donanımlarıydı. Savaşa tutuşurlarken şarkı söyleyip bağırıp çağırırlar, hoplayıp zıplarlar, bu arada silahlarıyla korkunç gürültü çıkarırlar ve bütün bunları düşmanlarını korkutmak için

⁸³ Diodoros, *Bibliothēke* XXII.9.4.

⁸⁴ Bu kültürün başrahipliğini elde etmek için Brogitaros ve Deiotaros arasında anlaşmazlık çıkmıştır. Bk. Magic 1950, II 1236 (n.40).

⁸⁵ Strabon, *Geographika* IV.4.2: "το δε συμπαν φυλον, ο νυν Γαλλικον τε και Γαλατικον καλουσιν, αρειμανιον εστι...".

⁸⁶ Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVIII.16.3: "Tantusque terror eorum (Gallorum) nominis erat..."; Iustinus, *Epitome* XXV.2.10: "Tauntus terror Gallici nominis...".

yaparlar⁸⁷. Savaşta at arabalarını kölelerine kullandırırılar, savaşa tutuşmak için saf alındığında kimi Galat savaşçıları öne çıkarak düşmanlarının en cesurlarını teke tek dövüşmek için meydana çağırırlar, savaş sırasında öldürdükleri düşmanlarının vücutlarından keserek ayırdıkları başlarını atlarının boynuna asarlar, yurtlarına döndüklerinde bu başları evlerinin duvarlarına mihlarlar, savaşta öldürdükleri insan ünlü birisiyse onun başını mumyalayarak saklarlar ve evlerine gelen misafirlerine bu başları onur duyarak gösterirler⁸⁸.

Galatlar, Keltika'daki bu geleneklerini büyük olasılıkla Anadolu'ya geçtikten sonra da korumuşlardır. Nitekim Olympos dağı savaşı sırasında Romalılar tarafından esir alınan Ortiagon'un karısı Khiamora'nın kendisine tecavüz eden Romalı bir centurion'u tuzak kurarak öldürttükten sora, onun başını eteğinin altına saklayıp Ankyra'daki kocasına götürmüş olduğu bilinmektedir⁸⁹.

Olympos ve Magaba savaşlarını anlatan Romalı tarihçi Livius'un satılarından onların savaşçı yanları şu şekilde yansıtılmıştır: "Galatlar çıplak olarak savaşılır, savaşmadıkları zaman hiç soyunmadıkları için vücutları bembeyaz et gibiydi. Bu yüzden birçok yaradan akan kan vücutlarında siyah lekeler oluşturdu. Ancak onlar yaraların verdiği acıdan çok rahatsız olmadılar. Ara sıra

yaralanan deriyi kesip atıyorlardı, böylece daha derin değil ancak daha geniş yaralar meydana geldi; böyle yapınca kendilerini savaşta daha ünlü kıldıklarını sanıyorlardı. Ok uçları ya da sapan taşları yaranın içinde kaldığı zaman görünüşte küçük bir yara meydana geliyor, ancak ince bir sızı veriyordu. Bu nedenle onlar yarayı yırtıyorlar ve içerideki mermiyi bulmaya çalışıyorlardı, bulamazlarsa deliye dönüyorlar, böyle küçük bir şey yüzünden mahvolmuş bir şekilde kendilerini yere atıyorlardı..."⁹⁰.

Galatların dili Keltçe'dir. Keltika'daki Galatlar hakkında biz kadar ulaşan bilgilere göre, onlar birbirleriyle karşılaştıklarında tek kelimeyle, bilmece gibi, eşyaların çoğunu ima ederek belli belirsiz konuşuyorlar, övücü, nükteci, tehdit edici ve küfürlü, sıfatların en üstün derecelerini kullanarak konuşmayı seviyorlardı⁹¹. Anadolu'da İ.S. VI. yüzyıla kadar konuşulan Keltçe, hiçbir zaman yazı dili olarak kullanılmamıştır⁹².

Galatlar, uzun boylu, beyaz tenli, uzun sarı saçlı, iri, korkunç görümlü, bıyıklarını ağızlarını örtecek kadar uzatan insanlar olarak tanımlanmıştır⁹³. Erkekleri gibi iri ve cesur olan Galat kadınlarının çocuklarını emzirmekte, onlara bakmakta mükemmel oldukları söylenmiştir⁹⁴. Hem kadınlar hem de erkekler süse düşkündür⁹⁵. İskoç tartanına benzeyen

⁸⁷ Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVIII.17.1-5. Avrupa'daki Galatların savaş donanımları için bk. Diodoros, *Bibliothèque* V. 29. 1, 30.2-4; Strabon, *Geographika* IV.4.3.

⁸⁸ Diodoros, *Bibliothèque* V.29.2 vd.

⁸⁹ Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVIII.24.9-10: "... Iugulati praccisum caput ipsa involutum veste ferens ad virum Orgiagontem, qui ab Olympo domum refugerat, pervenit; quem prisquam complecteretur, caput centurionis ante pedes eius abiecit...". Ayrıca bk. Polybios, *Historiai* XXII.21.

⁹⁰ Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVIII.21. 9-12.

⁹¹ Diodoros, *Bibliothèque* V.31.1.

⁹² S. Mitchell, "Population and the Land in Roman Galatia". *ANRW* II, 7-2 (1980), 1058 dn.20.

⁹³ Diodoros, *Bibliothèque* V.28.1-3; Livius, *Ab Urbe Condita* XXXVIII.17.3.

⁹⁴ Diodoros, *Bibliothèque* V.32.2; Strabon, *Geographika* IV.4.3.

⁹⁵ Diodoros, *Bibliothèque* V.27.3; Strabon, *Geographika* IV.4.5.

elbiseler giymişlerdir⁹⁶. Evlerini uzun ve kubbe biçiminde yapan Galatlar, ev inşasında tahta ve ince dallar kullanmış, üzerlerini saz ya da samanlarla örtmüşlerdir. Yerde uyurlar, yemeklerini yerlerken içini samanla doldurdukları yastıklara ya da minder olarak kullandıkları köpek ya da kurt derileri üzerine otururlar. Yemek servisini uygun yaştaki kız ya da erkek çocuklara yaptırırlar⁹⁷. Domuz ve koyun beslerler, koyun yününden kendilerinin *sagus* dedikleri kaba ve kalın kumaşlar dokurlar, etleri tuzlayarak korurlar⁹⁸, şaraba düşkünlüleri, kendilerinin *zythos* dedikleri arpadan yaptıkları bir çeşit bira üretirler⁹⁹.

Galatların bütün bu özelliklerini yine Avrupa'da ana yurtlarındaki- kabaca Ren nehri havzası- yaşamlarından biliyoruz. Ankyra ve yerleşmiş oldukları diğer merkezler, onların bu tür bir yaşam biçimini sürdürmeleri için uygundur. Öteyandan Anadolu'daki soylu Galat ailelerinin, en azından İ.Ö. I. yüzyılda çok konforlu konutlarda oturmaya başladıkları söylenebilir. Zira Deiotaros'un kraliyet sarayı olarak kullandığı Blukion'da (Karalar) Romalı Caesar'ı misafir ettiği bilinmektedir¹⁰⁰.

Galatlar, Anadolu'ya geçtikten sonra en azından antik yazarlarca vahşi, korkunç, iğrenç olarak nitelenen geleneklerini hiç kuşkusuz zamanla terk etmişlerdir. Romalıların onların bu tür inançlarını ve geleneklerini sürdürmelerine

izin vermedikleri de söylenmiştir¹⁰¹.

Ankyra kurulmuş olduğu tarihten itibaren kesintisiz ve önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. En azından Galatların iskanından sonra çok nüfuslu bir yerleşme haline gelmiştir¹⁰². Ancak, İ.Ö. I. yüzyılın son çeyreğine kadar, ne bir başkent (metropolis) ne de Grek polisi anlamında gerçek bir kent devleti statüsüne çıkmıştır. Galatların Ankyra'ya yerleşmiş olduğu tarihten itibaren yaklaşık ikiyüz elli yıl boyunca Strabon'un *Phrorion (kale)* sözcüğüyle ifade ettiği bir yerleşim birimi olarak kalmıştır¹⁰³. Geleneksel Galat kabile teşkilatına dayalı idari yapılanmasını koruyan ve karakteristik göçebe yaşam biçimlerini sürdüren Tektosagların beyleri (tetrarkhes/regulus) ve soyluları bu kalede oturmuşlardır. Ankyra bu süre içerisinde bir başka Galat boyu olan Tolostobogilerin yerleşmiş olduğu Pessinos'a göre, özellikle ticari açıdan geri kalmıştır¹⁰⁴. Hatta, en azından İ.Ö. I. yüzyıl ortalarına doğru, Tektosagların bir başka yerleşim merkezi olan Gorbeus (Oğulbey) kalesi de Ankyra'dan daha önemli bir konuma gelmiş olabilir. Zira Deitaros tarafından öldürülen Tektosagların son tetrarkhes'i Kastor Tarkondarios, Ankyra kalesinde değil Gorbeus kalesinde oturuyor-

¹⁰¹ Strabon, *Geographika* IV.4.5.

¹⁰² Livius, Galatların nüfusunun doğal üremeye çok arttığını kaydetmiştir: *Ab Urbe Condita* XXXVIII.16.13 " ...multitudine etiam magna subote aucta...".

¹⁰³ *Geographika* XII. 5.2-3. Strabon bir başka pasajında Ankyra için polis sözcüğünü kullanmıştır. Bk. IV. (187). Ayrıca Ankyra için Polybios (XXI.39.1) polis sözcüğünü kullanırken, Livius (XXXVIII. 24.1) Ankyra'yı *nobilis urbs* olarak tanımlamıştır. Ancak Ankyra'nın Roma yönetimine girmeden önce polis olduğunu kanıtlayacak hiç bir arkeolojik bulgu yoktur.

¹⁰⁴ Strabon, *Geographika* XII.5.3.

⁹⁶ Diodoros, *Bibliothèque* V.30.1-2.

⁹⁷ Diodoros, *Bibliothèque* V.28.4; Strabon, *Geographika* IV.4.3.

⁹⁸ Strabon, *Geographika* IV.4.3. Amyntas'ın koyun sürüleri için bk. XII.6.1.

⁹⁹ Diodoros, *Bibliothèque* V.26.2.

¹⁰⁰ Cicero, *Pro rege Deiotaro* 21; Strabon, *Geographika* XII.5.2. Ayrıca bk. S. Mitchell, "Blucium and Peium: The Galatian Forts of King Deiotarus". *AS* 24 (1974), 61 vd.

du. Galatia Krallığı'nı kuran Deiotaros'un ise iki kraliyet merkezleri vardı. Bulardan birisi Blukion'dur (Karalar) ve kraliyet sarayı olarak kullanmıştır, diğeri hazinesini sakladığı Peion (Tabanlıoğlu) kalesidir¹⁰⁵.

Augustus, İ.Ö. 25 yılında kral Amyntas'ın öldürülmesinden sonra Galatia Krallığı'nı Roma sınırları içerine dahil ederek, bu krallık toprakları üzerinde Galatia Eyaleti'ni kurmuştur¹⁰⁶. Ankyra, Galatia Krallığı'nın Roma eyaleti (provincia Galatia) yapılmasından sonra, Augustus döneminde, büyük olasılıkla da eyaletin ilk valisi Marcus Lollius'un zamanında (İ.Ö. 25-22) ilk kez Grek polisi anlamında bir kent statüsüne çıkarılmıştır¹⁰⁷.

Augustus, Ankyra'da yeni kent yönetimini oluştururken öyle görüyor ki Galatia'daki kabile yönetimi geleneğinin kentleşme sürecine nasıl uyarlanacağını da düşünmüş ve yumuşak bir geçiş yapmaya özen göstermiştir. Galatların Drynemeton denilen yerde toplanan dinsel karakterli meclislerinin yerini, yine dinsel karakterli bir başka meclis almıştır. *Koinon* (Latince kommune) denilen bu meclis yazıtlardan ve sikkelerden görüleceği üzere¹⁰⁸ Ankyra'da yaşayanların ya da yalnızca Tektosagların değil, tıpkı Drynemeton gibi Galatların tümünün meclisi olmuştur. Eski meclisin kabile kültürü olan Druizmin yerini ise Tanrı Augustus ve Tanrıça Roma kültürü almıştır. Ankyra, Tavium

ve Pessinus kenlerinin Sebaste (Augusta), sakinlerinin Sebastenes (Augustani) adını alması ve meclisin (koinon) "Galatların meclisi" ya da "Augustus taraftarı Galatların meclisi" olarak anılması, yeni meclisin ve kültürün Galatlarca kolayca benimsenmiş olduğuna işaret etmektedir¹⁰⁹.

Galatların (ya da Galatia) koinonunun yönetimine bırakılmış olan Augustus Tapınağı'nın yapımına Augustus zamanında başlanmış ve Tiberius zamanında, büyük olasılıkla İ.S. 19/20 yılında tapınak inşa edilmiştir. Tapınağın Sebasteion'u son Galatia kralı Amyntas'ın oğlu Pylamenes tarafından yapılmıştır¹¹⁰.

Koinonun yöneticisi Arkhiereos denilen başrahiptir. Meclis yönetiminin diğeri daimi üyeleri Sebastepfontes, Hierophantes ve Galatarkhes ünvanları taşıyan yüksek rahiplerdir. Roma imparatorunu temsil eden Sebastepfontes'in karısı, Sebastepfontissa ünvanıyla kült ayinlerinde imparatoriçeyi temsil etmiştir. Koinonun üst yönetimini oluşturan bu rahipler, Roma vatandaşlığını kabul etmiş aristokrat ve zengin Galatlar arasından, en azından başlangıçta Roma imparatoru adına eyalet valisi tarafından seçilmişlerdir. Bir kişi hiç bir zaman üç kezden daha fazla başrahiplik yapmamıştır. Galatarkhes ünvanına sahip olmak, üst raiplikleri elde etmek isteyen daha genç vatandaşlar için caziptir¹¹¹.

¹⁰⁵ Magic 1950, II 1236 vd. (n. 40) ve 1276 (n.60); Mitchell 1993, I 37. Ayrıca bk. yukarıda dn. 100.

¹⁰⁶ Erzen 1946, 52 dn. 1; Leschhorn 1992, 315 vd.; Mitchell 1993, I 62.

¹⁰⁷ Ankyra'yı polis olarak kaydeden yazı için bk. Bosch 1967, 35 (nr. 51). Ayrıca bk. Leschhorn 1992, 326 vd.; Mitchell 1993, I 88 dn. 83.

¹⁰⁸ *CIG* 4039: "Γαλατων το κοινον"; Bosch 1967, 53 (nr.56): "το κοινον Σεβαστηνων Γαλατων"; Sikkeler için bk. Aslan 1990, 159 (nr. 30) ve 161 (nr. 36). Ayrıca bk. Magic 1950, II 1318 (n.28).

¹⁰⁹ Aslan 1990, 68 (nr. 58-60); Bosch 1967, 53 (nr. 56), 90 (nr. 92), 288 (nr. 225); Mitchell 1993, 113.

¹¹⁰ H. Halfmann, "zur Dateierung und Deutung der Priester liste am Augustus-Roma-Tempel in Ankara". *Chiron* 16 (1986), 35 vd.; Leschhorn 1992, 330; Mitchell 1993, I 103 (dn. 27).

¹¹¹ Ramsay 1922, 155 vd.; Magic 1950, 1304 (n. 3); Mitchell 1993, I 122. iki ve üç kez başrahiplik yapanlar için bk. Bosch 1967, 141 (nr. 117), 182 (nr. 142), 317 (nr. 225-228).

Ankyra'daki koinona katılan ayin rahipleri (*hierourgoi*), çoğu Galatlardan olmak üzere eyaletin her yerinden gelmiş ve kendilerini imparatorluk kültürünün hizmetçileri olarak görmüşlerdir. Bu bakımdan koinon, Tanrı Augustus ve Tanrıça Roma için dinsel ayinler yapan rahipler (*hierourgoi*) meclisi olmuştur¹¹².

Koinonun üye sayısı bilinmiyor. Ancak Arslan Cami yakınında bulunan M.S. 102 yılına tarihlenmiş bir yazıtta, koinonun daimi rahipleri olan Arkhieraos, Sebastephotos ve Hierophantes ile birlikte doksan iki ayin rahibi kaydedilmiştir¹¹³.

Dört yılda bir düzenlenen koinon şenliklerinde Glatyatör gösterileri, vahşi hayvanlarla döğüşler (*venetiones*), kutsal oyunlar ve yarışların yanısıra, sosyal içerikli yardımlar ve hayır işleri de organize edilmiştir. Gymnasium'da kullanılacak yağın temini, *hekatombai* (yüz öküz) adıyla bilinen hayvan kurbanları, halka ziyafet verme (*demothoimioi*) ve hububat dağıtımı koinon etkinlikleri arasında yer alan bu tür organizasyonlardır¹¹⁴.

Roma yönetimi, Ankyra'yı yalnızca bir kent olarak düzenlemekle yetinmemiş, Galatların yoğun olarak yaşadıkları Galatia bölgesinin metropolisi, Galatia Eyaleti'nin de başkenti yapmıştır. Ankyra'nın Galatia bölgesi metropolisi¹¹⁵ olduğu, Galarların koinonunun burada bulunmasından anlaşılmaktadır.

Galatia Eyaleti, *Legatus Propraetore* ünvanlı *proconsul* (eski konsul) ya da *propraetore* (eski Praetor) rütbeli Romalı valilerce yönetilmiştir¹¹⁶. Roma imparatorunu

temsil eden valinin görevleri, eyaletin en yüksek idari ve mülki amiri olmasına karşın, askeri ve adlidir. Vali, adli işler dolayısıyla eyaleti gezmek zorunda olmadığı zamanlarda danışma kuruluyla (*cosilium*) ve yardımcılarıyla (*comites*) birlikte başkent Ankyra'daki valilik konutunda (*palation*) oturmuştur¹¹⁷. Askeri ve adli işler dışında kalan bütün işler, kent yöneticileri tarafından yürütülmüştür¹¹⁸.

Ancak, kent yöneticileri, açlık kıtlık gibi üstesinden gelemedikleri bir soruyla karşılaştıkları zaman valiye başvurmuşlardır¹¹⁹.

Ankyra'nın kent yapılması, Galatların boy (*εθνη*; Livius'ta *gens/populus*) esasına dayalı yerleşim düzenini değiştirmemiştir¹²⁰. Önceden Tektosagların yerleşim merkezi olan Ankyra, Tektosagların kenti olmuştur. Kent yönetiminin çoğunluğunu Tektosaglar oluşturmuştur. Roma yönetimi, Ankyra kent sınırlarını (*territorium*) belirlerken de büyük ölçüde boy esasına dayalı etnik yapılanmanın korunmasına özen göstermiştir. Bir başka deyişle önceden Tektosaglara ait olan topraklar, Ankyra'nın kent sınırlarını belirlemiştir. Sangarios (Sakarya) ırmağı, Ankyra'nın güney batı sınırını, Halys ırmağı

from 25 BC to AD 114". *ANRW* II 7/2 (1980), 954 vd.

¹¹⁷ Valilerin oturdukları resmi konağa *palatia* ya da *praetoria* denir. Ankyra'daki *palatia* bir yazıttan bilinmektedir. Bk. Bosch 1967, 369-71 (nr. 306). Ayrıca bk. Mitchell 1993, I 65 (dn. 38).

¹¹⁸ Bk. aşağıda dn. 122.

¹¹⁹ Valiler kentler için yapmış oldukları yardımlar için kent yönetimi tarafından koruyucu (*patronus/prostates*), iyilikçi (*euergetes*) gibi onur ünvanları almışlardır. Bk. Bosch 1967, 174 vd. (nr. 135-137), 284 (nr. 219); Mitchell 1993, I 66.

¹²⁰ Augustus Tapınağı duvarındaki yazıtta *εθνε* kelimesinin düzenli olarak kullanılmış olması da boy esasına dayalı yerleşim düzeninin koruduğunun göstergesidir. Bk. Bosch 1967, 35 vd. (nr. 51); IX.51: "τοῖς τρισιὺν εθνεσίν", X.60: ὄσο εθνη).

¹¹² Ramsay 1922, 155 vd.

¹¹³ Erzen 1946, 68 vd.; Bosch 1967, 94 vd. (nr. 98).

¹¹⁴ Bosch 1967, 35 vd. (nr. 51), 114 vd. (nr. 100 ve 101), 188 vd. (nr. 149-152); Mitchel 1993, I 108.

¹¹⁵ Bosch 1967, 288 (nr. 225).

¹¹⁶ R.K. Sherck, "Roman Galatia; The Governors

(Kızılırmak) doğu sınırını oluşturmuştur. Kuzeyde Gangra (Çankırı) kenti ve Mnios bölgesiyle komşu olan Ankyra'nın batı sınırı, İ.Ö. I. yüzyılda Tolostobogilerin kaleleri olan Peion ve Blukion'u içine alacak şekilde Kirmir çayı ortalarına kadar uzanmıştır. Güney sınırı olasılıkla Tuz Gölü'nün kuzey ucuna kadar ulaşmıştır¹²¹.

Ankyra kent merkezi, Grek kent devletlerinde (polis) olduğu gibi *Phylelere* ayrılmıştır. Phyleler, kent devletlerinin siyasal, demokratik örgütlenme biçiminde mahalli yönetim birimleridirler. İ.S. II. yüzyıl ortalarına doğru Ankyra'daki Phyle sayısı on iki olmuştur ki bu kent nüfusunun zamanla artmış olduğunu göstermektedir. Grekçe ve Latince adlar taşıyan Phylelerin yanı sıra, adlarının hangi dilden olduğu kesin olarak bilinmeyen Phylelerin bulunması, kentte değişik etnik kökenden insanların yaşamış olduklarının işaretidir. Ayrıca her phylenin bir numarası vardır ve bu numaralar, phylelerin kentin en eski yerleşim merkezi olan kaleye uzaklıkları hakkında fikir verebilir. En son kurulan phyle, yani on ikincisi, kuşkusuz kaleye en uzak olanlardan birisidir. Adları Grekçe ve Latince olmayan ilk dört phylenin, Tektosaglar ve onlardan önce burada yaşayan Phrygler olması ve Ankyra kalesi ve eteklerini işgal etmiş olması gerekir. Sebaste (ya da Augutanes) adını taşıyan VI. Phyle, adından da anlaşılacağı üzere Augustus tarafından, Tanrıça Roma ve Augustus Tapınağı'nın hizmetlerinin görülmesi için kurulmuştur. Bu phyle'nin işgal ettiği alan ise hiç kuşkusuz Tanrıça Roma ve Augustus Tapınağı'nın çevresidir. Her Phyle'nin kendi içinden seçtiği bir ya da daha fazla *Phylarkhes*'i (kabile/mahalle yöneticisi) vardır. Ancak Phyle'nin başkanı birinci Phylark-

hes'tir. Phylarkhes olmak için Roma vatandaşı olma koşulu yoktur. Halk kendi kent meclisini (*boule*) ve halk meclisini (*demos/ ekklesia*) seçer. Kentin her türlü işi kent meclisince görülür. Yasama gücü, Kent ve halk meclislerinin elindedir. Kararları bu iki meclis birlikte alır. Ancak kaynaklarımız kent meclisinin kaç üyeden oluştuğunu söyleyebilmemize olanak tanıyacak durumda değildir¹²².

Kısaltmalar

Altan 1995, S. Altan, "Side'de Bulunan Amyntas Sikkeleri". *Belleten XXXIX/56* (1975), 575-607.

ANRW, *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt*. Geschichte und Kultur Roms im Spiegel der neueren Forschung. Hrsg. von H.TEMPORİNİ. I vd. Berlin 1972 vd.

Aslan 1990, M. Aslan, "Anadolu Medeniyetleri Müzesinde Bulunan Phrygia ve Galatia Bölgesi Şehir Sikkeleri". *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1989 Yıllığı*. Ankara 1990, 114-175.

Bosch 1967, E. Bosch, *Quellen Zur Geschichte Der Stadt Ankara im Altertum*. Ankara 1967.

CIG, *Corpus Inscriptionum Graecarum*. Ed. A. Boechius. IV. Berlin 1877.

Erzen 1946, A. Erzen, *İlkçağda Ankara*. Ankara 1946.

Hansen 1947, E.V. Hansen, *The Attalids of Pergamon*. Ithaka- New York 1947.

Jones 1937, A.H.M. Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces*. Oxford 1937.

¹²¹ CIG 4011; Aslan 1990, 168 (nr.58-60); Erzen 1946, 73; Mitchell 1993, I 88.

¹²² Ankyra'daki Phyleler, kent ve halk meclileri ve kamu görevlileri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Erzen 1967, 54 vd.; Bosch 1967, nr. 55, 75, 72, 100, 101, 103, 105, 107, 129, 135, 140, 144, 201, 202, 249, 250, 254, 258, 287, 357; S. Mitchell, "R.E.C.A.M. Notes and Studies, No.1: Inscriptions of Ankyra". *AS* 27 (1977), 80 vd.

Lequenne 1991, F. Lequenne, *Galatlar*. çev. S. Albek. Ankara 1991.

Leschhorn 1992, W. Leschhorn, "Die Anfänge der provinz Galatia". *Chiron* 22 (1992), 315-336.

Magie 1950, D. Magie, *Roman Rule in Asia Minor to the End of Third Century after Christ*: I-II. Princeton 1950.

Mansel 1984, A.M. Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*. Ankara 1984.

Mitchell 1993, S. Mitchell, *Anatolia. Land, Men and Gods in Asia Minor* : I, The Rise of the Church: II. Oxford 1993.

OGIS, *Orientalis Graeci Inscriptiones Selectae* : I-II. Ed. W. Dittenberger. Lipsae 1903 ve 1905.

Ramsay 1922, W.M. Ramsay, "Studies in the Roman Province Galatia: III. Imperial Government of the Province Galatia". *The Journal of Roman Studies* 12 (1922), 147 vd.

RE, *Paulys Realencyclopädie der*

Classischen Altertumswissenschaft. Neue Bearb. unter Mitwirkung Zahlreicher Fachgenossen hrsg. G. Wissowa. Stuttgart 1893 vd.

Schachner 1993, Ş.-A. Schachner, "Ankara ve Çevresinin Anadolu Arkeolojisindeki Yeri". *Ankara Dergisi* 2/5 (1993), 73 vd.

Stähelin 1973, F. Stähelin, *Geschichte Kleinasiatischen Galater*. Osnabrück 1973.

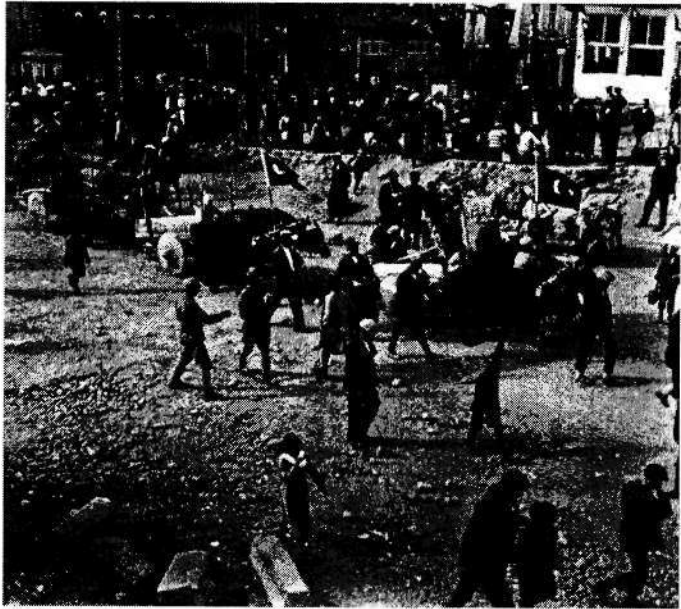
Strobel 1991, K. Strobel, "Die Galater im Hellenischen Kleinasien Historische aspecte einer Keltischen staatenbildung. *Hellenischen Studien*. Gedenkschrift für Hermann Bengtson. Hrsg. J. Seibert. München 1991, 101-134.

Temizsoy 1996, İ. Temizsoy, vd., "Ulus Kazısı 1995". *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1995 Yılı*. Ankara 1996, 7-36.

Wörle 1975, M. Wörle, "Antiochos I., Achaïos der Ältere und Die Galater". *Chiron* 5 (1975), 59-87.

©Meçhul Seyyah(lar)ın Ankara Fotoğrafları (Frank Fokke Ferwarda Arşivi)
© Kebikeç

©Meçhul Seyyah(lar)ın Ankara Fotoğrafları (Frank Fokke Ferwarda Arşivi)
© Kebikeç